

11. Ван ден Берг А.-Я. Почему некоторые арбитражные решения не могут быть принудительно исполнены? / Доклад на 17-й Конференции Международного совета по коммерческому арбитражу (ИССА). Пекин. Май 2004 // Международный коммерческий арбитраж. – 2005. – № 1. – С. 37.

12. Крохалев С.В. Категория публичного порядка в международном гражданском процессе / С.В. Крохалев. – СПб.: Изд. Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Изд-во юрид. фак. С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – 472 с.

УДК 342.922

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОСАДОВОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДЕЛІКТОЗДАТНОСТІ У СФЕРІ ПРАВ ДИТИНИ У ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Навроцький О. О.,

аспірант юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Анотація: у статті проаналізовано чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення на предмет відбиття у його нормах засад посадової адміністративної деліктоздатності у сфері порушення прав дитини. Констатується, що інститут адміністративної відповідальності як дієва гарантія дотримання прав дитини в умовах сьогодення залишається такою, що явно не встигає за основними новітніми трендами розвитку правового статусу дитини. Зокрема, встановлено, що КУпАП не містить окремого розділу щодо притягнення до адміністративної відповідальності за порушення прав дитини, а адміністративну відповідальність посадових осіб за порушення прав дитини у чинному Кодексі не систематизовано.

Ключові слова: права дитини, адміністрування прав дитини, адміністративна відповідальність за порушення прав дитини, посадова адміністративна деліктоздатність у сфері прав дитини.

Аннотация: в статье проанализирован действующий Кодекс Украины об административных правонарушениях на предмет отражения в его нормах основ должностной административной деликтоспособности в сфере нарушения прав ребенка. Констатируется, что институт административной ответственности как действующая гарантия соблюдения прав ребенка в условиях сегодняшнего дня остается такой, что явно не успевает за основными новейшими тенденциями развития правового статуса ребенка. В частности, установлено, что КУоАП не содержит отдельного раздела относительно привлечения к административной ответственности за нарушения прав ребенка, а административная ответственность должностных лиц за нарушение прав ребенка в действующем Кодексе не систематизирована.

Ключевые слова: права ребенка, администрирование прав ребенка, административная ответственность за нарушение прав ребенка, должностная административная деликтоспособность в сфере нарушения прав ребенка.

Annotation: the article analyzes the current Code of Ukraine on Administrative Offenses for the purpose of reflecting in its norms the principles of official administrative delinquency in the sphere of violations of the rights of the child. It is stated that the institution of administrative responsibility as an effective guarantee of observance of the rights of the child in the conditions of today remains such that it obviously does not keep pace with the main new tendencies in the development of the legal status of the child. In particular, it has been established that the Code of Administrative Offenses does not contain a separate section on bringing to administrative responsibility for violations of the rights of the child, and the administrative responsibility of officials for violating the rights of the child in the current Code is not systematized.

Key words: child's rights, administration of child's rights, administrative responsibility for violation of child's rights, official administrative delinquency in the sphere of violations of children's rights.

У сучасних умовах проблематика прав дитини зазнає суттєвої трансформації: відбувається формування нових доктринальних підходів щодо прав дитини, поступово оновлюється чинне законодавство, формується правозастосовна практика, у тому числі й судова. Разом із тим, інститут адміністративної відповідальності як дієва гарантія дотримання прав дитини в умовах сьогодення залишається такою, що явно не встигає за основними новітніми трендами розвитку правового статусу дитини [1].

Зрозуміло, що певні заходи з оновлення законодавства про адміністративну відповідальність вживаються. Зокрема, раніше було внесено низку змін та доповнень до Кодексу Української РСР стосовно притягнення до адміністративної відповідальності батьків та осіб, що замінюють їх обов'язки щодо виховання дітей, продажу спиртних напоїв та доведення неповнолітніх до стану сп'яніння. Це було зроблено у зв'язку з проведенням з 1985 року посиленої боротьби з п'янством та алкоголізмом, у зв'язку з цим було приділено особливу увагу на

недопущення або мінімізацію проявів п'янства та алкоголізму серед дітей. З огляду на це було прописано відповідні склади адміністративних правопорушень.

Крім того, законодавець у свій час у контексті удосконалення адміністрування прав дитини урахував існуюче у правовій доктрині поняття «посадова адміністративна деліктоздатність». Зокрема, П. І. Кононов визначив, що посадова адміністративна деліктоздатність – це здатність посадової особи нести адміністративну відповідальність за винне (навмисне або з необережності) невиконання або неналежне виконання покладених на неї чи організацію, за діяльність якої вона відповідає, законом або заснованим на законі способом зовнішніх юридичних обов'язків, що спричиняє шкоду безпеці особистості, суспільства та держави [2, с. 17]. На сьогоднішній день стаття 14 КУпАП закріплює норму про відповідальність посадових осіб у такому вигляді: «Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків».

До того ж, убачається, що норми Особливої частини КУпАП побудовані таким чином, що в окремих випадках у диспозиції чи санкції статей вказано на конкретні посадові особи, що є суб'єктами адміністративної відповідальності. При цьому кожна окрема стаття Особливої частини передбачає в санкції адміністративну відповідальність за конкретні правопорушення окремо для громадян, для юридичних осіб та для посадових осіб. Так, стаття 175 КУпАП «Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» передбачає адміністративну відповідальність за порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням, тягне за собою попередження або накладення штрафу на громадян від 0,5 до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від двох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Як видно, що за таке адміністративне правопорушення на посадових осіб покладено більш посилене адміністративне стягнення, ніж на звичайних громадян. Такий підхід є абсолютно виправданим, особливо з огляду на склад цього адміністративного правопорушення. Ступінь суспільної шкідливості діяння, яке під загрозою адміністративного стягнення заборонене вказаною нормою, є доволі високим, особливо коли йдеться про дитячі шкільні, виховні та інші заклади. Адже у таких місцях одночасно перебуває велика кількість дітей, а порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, а також використання пожежної техніки та засобів пожежогасіння не за призначенням може потенційно призвести до трагічних наслідків. Отже, наведена стаття КУпАП має безпосередній стосунок до питань адміністративно-правового забезпечення прав дітей, у тому числі й з боку посадових осіб.

У контексті аналізу інституту адміністративної відповідальності за порушення прав дітей можна також навести такі склади адміністративних правопорушень.

Так, відповідно до статті 173-2 КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділом органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення. Слід звернути увагу, що суб'єктом діяння, що вчиняє насильство у сім'ї, є інший член сім'ї і відповідно до статті 3 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» заходи з попередження такого насильства покладаються на відповідні органи та установи.

Статтю 180 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, особами, які їх замінюють, або іншими особами. Як видно, суб'єктами наведеного адміністративного правопорушення є батьки, особи, що їх замінюють, а також інші повнолітні особи, тобто особи, що досягли вісімнадцятирічного віку. Про спеціальних суб'єктів у цій статті не йдеться, оскільки адміністративну відповідальність передбачено лише для загальних суб'єктів.

Далі, Кодекс у статті 180-1 встановлює адміністративну відповідальність за порушення встановленого законом порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування. Вказана стаття є бланкетною, тобто такою, що відсилає до інших нормативно-правових актів і в першу чергу до Закону України «Про охорону дитинства». При цьому суб'єктами відповідальності тут вже виступають не приватні особи, а посадові особи або власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування, суб'єкти підприємницької діяльності.

У контексті аналізу форм адміністративно-юрисдикційної діяльності держави щодо забезпечення та захисту прав дітей слід вказати на статтю 183-1 КУпАП, де встановлено адміністративну відповідальність за несплату аліментів на утримання дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання. Очевидно, що наявність такої забороняючої норми повинна сприяти дотриманню та забезпеченню прав дітей щодо створення для них відповідних матеріальних умов за рахунок вчасної сплати аліментів на утримання дитини.

Однією з суттєвих гарантій щодо забезпечення прав дітей є норма, зафіксована у статті 184 КУпАП. Саме ця стаття, встановлюючи відповідні заборони, сприяє належному виконанню батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків зі створення необхідних умов життя, виховання та навчання, та не в останню чергу отриманню відповідних знань щодо прав дитини та можливостей їхнього захисту. Крім того, саме вона спрямована на

недопущення вчинення дитиною злочинів шляхом виховання дитини, надання їй відповідних знань, її належної соціалізації.

У межах державного управління, як відомо, можуть виникати відповідні порушення, що негативним чином доволі часто позначаються на різних сферах суспільних відносин, у тому числі й на правах дитини. У зв'язку з цим, КУпАП містить Главу 15, яка встановлює адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління. Серед великої кількості норм-заборон цієї Глави, кожна з яких опосередковано впливає на дотримання прав дитини, слід у першу чергу виділити статтю 184-2 КУпАП, яка встановлює адміністративну відповідальність за порушення посадовими особами порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків, для централізованого обліку. Як видно, суб'єктами відповідальності тут виступають посадові особи тих закладів, де перебувають діти-сироти і діти, які залишилися без опіки (піклування) батьків.

Також адміністративна відповідальність встановлена частиною 2 статті 212-1 КУпАП за несвоєчасну без поважної причини реєстрацію батьками народження дитини в державних органах реєстрації актів цивільного стану.

Отже, наведені норми про адміністративну відповідальність свідчать про те, що названий вид юридичної відповідальності за порушення прав дитини можна розглядати як одну з форм адміністративно-юрисдикційної діяльності держави щодо забезпечення та захисту прав дитини. Разом із тим, слід акцентувати увагу на тому, що аналіз норм чинного КУпАП свідчить про те, що посадову особу можна притягнути до адміністративної відповідальності тільки за ті правопорушення, що передбачені статтями КУпАП та у санкції яких прямо вказано на посадову особу.

Проте КУпАП не містить окремого розділу та відповідних норм щодо притягнення до адміністративної відповідальності за порушення прав дитини. Ураховуючи те, що на сьогоднішній день такі порушення мають фатальний та зростаючий прояв, про що навіть наголошувалося при проведенні парламентських слухань у Верховній Раді України у жовтні 2016 року, які були присвячені проблемам забезпечення прав дітей в Україні та на які невпинно звертають увагу правозахисники, вбачаємо за необхідне ставити питання про те, що адміністративну відповідальність посадових осіб за порушення прав дитини необхідно прописати у чинному КУпАП із зазначенням суб'єктів адміністративної відповідальності та інших елементів складу адміністративного правопорушення.

Також необхідно уважно підійти до питання встановлення санкції за порушення прав дитини. Адже реалії сьогодення вказують на те, що діти (так само як і жінки) є тією категорією населення, що є найбільш уразливою та незахищеною. Тому права дітей повинні особливо піддаватися охороні та захисту законодавця, і санкція за їх порушення повинна бути адекватною суспільній шкідливості вчиненого. Закріплення відповідних змін у чинному законодавстві, його систематизація дозволять подолати численні прикладні проблеми, пов'язані з притягненням до адміністративної відповідальності за порушення прав дитини. Викладені узагальнення й висновки не дають вичерпної відповіді на всі питання щодо адміністративної відповідальності за порушення прав дитини. Зокрема потребує ґрунтовного дослідження проблема про розмежування адміністративної відповідальності будь-якої особи та посадової особи (посадовця) за одне й те ж порушення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Кодексу України про адміністративні проступки від 26.05.2004 № 5558 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5558&skl=5
2. Кононов П.И. Административная ответственность должностных лиц: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.02 / П.И. Кононов; Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при правительстве российской Федерации. – М., 1994. – 26 с.